כל מזונותיו של אדם. כל מה שעתיד להסתכר בשנה שיהא נזון משם קונה לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוציאו לו שכר למזונות אלא מה שפסקו לו: חוץ מהוצאת שבתות. אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תצאהו אלא לפי מה שרגיל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה: **פוחתין לו.** כלומר ממציאין לו שכר מועט: **מאי קראה.** שקולכין מזונות בראש השנה: **שהחדש מתכסה בו.** שהלבנה מתכסה בו שאינה נראית לכל אדם אלא שחרית ליושבי מזרח וערבית ליושבי מערב כדאמר בר"ה (דף כ:) עשריס ואחדא שעות מתכסה שיהרא: **הוי אומר זה ר"ה.** דאלו שאר י"ט כבר נתמלאה הלבנה במקלת ונראית בכל מקום: **בכסה ליום חגנו.** שמחדש קמי תקעו בחדוש הלבנה שופר כשהוא מתכסה ביום חגנו: **ואוכל את הראשונה.** ממלא אוכלה לזו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת: **לשם שמים.** טוטא שמזמנו לו נאה לשבת: **מחד שביך לשבתיך.** משחד בשבת שלך תן לבת שבתה: **יום יום.** יעמיק לנו את נרכינו ועזלתנו: **אינו צריך להודיעו.** לומר שלא יהא זה יושב ותוהה מהיכן בא אליו דבר זה: **ומשה לא ידע.** שלמה נתן לו הקב"ה קרון עור פניו ולא הודיעו: **לדעת כי אני ה' וגו'.** ריעיה דקרא אף את שבתותי תשמרו ומתוך לדעת רואה אני שתודיעם מה מתנה תשובה אני מבקש ליתן לכם: **צריך להודיע את אמו.** לעשות לו אות וסימן שאם יאכלנו קודם שיצא לאמו תראה את האות ותשאלנו מי עשה לך כך והוא יאמר פלוני וגם נתן לי פת ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ומרבה חבה ורעות בישראל: **דעבידא לאגלויי.** כגון קרון פניו דמשה שהודיעוהו הרואין לא צריך הנותן להודיעו: **ומלי ליה בוחלא.** נותן כחול בעיניו: **לא (נענשו[ב]) נכרים עליה.** ואין אשכחן[ג] אחזר הקב"ה להעניש על המורה ועל המלות דכתיב וזרח השמש ובא אור הוא הופיע מהר פארן (דברים לג) וכתיב אלוה ממימן יבא (חבקוק ג): **נשמה יתירה.** רומז לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ואכלו ושתה ואין נפשו קצה עליו: **וינפש.** דלשון ליה אי על הנפש שהלכה לה: **לא שנו.** דהוי עדוב: **דמלפת.** לפתן בעינן דמוכחא מלתא שנשוי לשבת: **ופת לא מלפתא.** הלכך לא מוכחא מלתא היא שהרי בכל יום יש לחם: **שבשולי קדרה.** שנשארו אלא מתכוין: **סומך עליהם.** מערב יום טוב לשם ערוב ולא אמרינן לא תשיבי ובטלי: **גודרו.** מערב יום טוב: **אין בהם משום בשולי נכרים.** שגזרו חכמים בבשולי נכרים משום חתנות[ד] שנאכל כמו שהוא אי לא גזרו על בשולו[ה] דכיון שנאכל כמו שהוא אי אינו נאכלין על ידי מלאכה אי מידי ואלו נאכלין על ידי מלאכה: **סומך ישראל עליהן.** דהא שרו בלילה: **כבא דהרסנא.** מטוגן בשומן קרני דגים ובקמח: **אסירי.** דקמח אין נאכל כמו שהוא אי לפיכך יש בו משום בשולי נכרים:

כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (פ) **ועד יום הכפורים**[פ] **חוץ**[א] **מהוצאת שבתות והוצאת י"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו א"ר אבהו מאי קראה** [א] **תקעו בחדש שופר (בכסא**[ב]**) ליום חגנו** [ג] **איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב** [ב] **כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מאי משמע דהאי חק לישנא דמזוני הוא דכתיב** [ג] **ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה מר זוטרא אמר מהכא** [ד] **הטריפני לחם חקי תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר** [ה] **ברוך ה' יום יום תניא נמי הכי** [ג] **בית שמאי אומרים מחד שביך לשבתיך ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום** [ג] **א"ר חמא ברבי חנינא הנותן מתנה לחברו אין צריך להודיעו שנאמר** [ו] **ומשה לא ידע כי קרן עור פניו מיתיבי** [ו] **לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקב"ה למשה משה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיע אותם מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו לא קשיא הא במתנה דעבידא לאגלויי הא במתנה דלא עבידא לאגלויי שבת נמי מתנה דעבידא לאגלויי מתן שכרה לא עבידא לאגלויי: אמר מר מכאן אמר רשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו** [ז] **מאי עביד ליה שייף ליה משהא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישינן לכשפים מאי אמר רב פפא שייף ליה מאותו המין א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת שנתן להם בצנעא שנאמר** [ח] **ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם אי הכי לא לענשו נכרים עלה שבת אודועי אודעינהו מתן שכרה לא אודעינהו ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו** [ז] **דאמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר** [ח] **שבת וינפש כיון שששבת ווי אבדה נפש: עושה אדם תבשיל מערב יום טוב: אמר אביי** [ט] **לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי שנא פת דלא אילימא מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא והא דייסא נמי דלא מלפתא דאמר ר' זירא** [י] **הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי מערבין בדייסא אלא מידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא איכא דאמרי אמר אביי לא שנו** [א]**אלא תבשיל אבל פת לא מאי טעמא אילימא דמידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא והא דייסא לא שכיחא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי אין מערבין בדייסא אלא** [ב]**מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא ודייסא נמי לא מלפתא דאמר ר' זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא** [ג]**עדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין וה"מ דאית בהו כזית אמר רב יצחק בריה דרב יהודה** [ד]**שמנונית שעל גבי הסכין גודרו וסומך עליו משום ערובי תבשילין והני מילי דאית בהו כזית אמר רב אסי אמר רב** [ה]**דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים אמר רב יוסף** [ו]**ואם צלאן נכרי סומך**[ז] **עליהם משום ערובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כבא דהרסנא אסור פשיטא מהו דתימא הרסנא**

איזהו חג שהחדש מתכסה בו וכו'. פרש"י שהלבנה מאינה נראית וקשה לפי' זה דהוה ליה למימר שהלבנה מתכסה לכל פרי"מ [שר"ח[ד]] מזדמן בו כלומר שרגיל לצא בו וכשא לשון זמן כמו ליום הכשא יבא בימו (משלי ו) ודבינו משולש פירש מתכסה שלא יראה שעיר של ר"ח קרב מן והקשה רבינו מה דתוספתא[ג] קאמר דקתני[ד] (ל"ו[ה]) שעיריס בשנה וקא תניא י"ב שעיריס דראשי חדשים ולא מצינו י"ב אם לא היה שעיר דר"ח דר"ה והשיב לו רבינו משולש דלא עלה על לבו לומר כן אלא היתה דעתו דלא מפרש קרא בהדיא של ראש חדש[ה] דראש השנה דכתיב בפיתפם[ו] מלבד עולת החדש ומנחתה לא הזכיר וי"מ מתכסה שאין מזכירין אותו במוסף דראש השנה ור"מ היה אומר אדרבה הואיל והיה קבע מזכירין אותו במוסף דראש השנה ותקן ר"ח לומר במוסף מלבד עולת החדש וגו' וכן תקן לומר שני שעיריס בהלכתן[ז] וגו' שעיר אחד של ראש חדש ושעיר אחד של ר"ה[ח]: אמר

מיתיבי [ו] לדעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקב"ה למשה משה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיע אותם מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו לא קשיא הא במתנה דעבידא לאגלויי הא במתנה דלא עבידא לאגלויי שבת נמי מתנה דעבידא לאגלויי מתן שכרה לא עבידא לאגלויי: אמר מר מכאן אמר רשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו [ז] מאי עביד ליה שייף ליה משהא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישינן לכשפים מאי אמר רב פפא שייף ליה מאותו המין א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת שנתן להם בצנעא שנאמר [ח] ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם אי הכי לא לענשו נכרים עלה שבת אודועי אודעינהו מתן שכרה לא אודעינהו ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו נשמה יתירה לא אודעינהו [ז] דאמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר [ח] שבת וינפש כיון שששבת ווי אבדה נפש: עושה אדם תבשיל מערב יום טוב: אמר אביי [ט] לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי שנא פת דלא אילימא מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא והא דייסא נמי דלא מלפתא דאמר ר' זירא [י] הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי מערבין בדייסא אלא מידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא איכא דאמרי אמר אביי לא שנו [א]אלא תבשיל אבל פת לא מאי טעמא אילימא דמידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא והא דייסא לא שכיחא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי אין מערבין בדייסא אלא [ב]מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא ודייסא נמי לא מלפתא דאמר ר' זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא [ג]עדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין וה"מ דאית בהו כזית אמר רב יצחק בריה דרב יהודה [ד]שמנונית שעל גבי הסכין גודרו וסומך עליו משום ערובי תבשילין והני מילי דאית בהו כזית אמר רב אסי אמר רב [ה]דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים אמר רב יוסף [ו]ואם צלאן נכרי סומך[ז] עליהם משום ערובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כבא דהרסנא אסור פשיטא מהו דתימא הרסנא

כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (פ) ועד יום הכפורים[פ] חוץ[א] מהוצאת שבתות והוצאת י"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו א"ר אבהו מאי קראה [א] תקעו בחדש שופר (בכסא[ב]) ליום חגנו [ג] איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב [ב] כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מאי משמע דהאי חק לישנא דמזוני הוא דכתיב [ג] ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה מר זוטרא אמר מהכא [ד] הטריפני לחם חקי תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר [ה] ברוך ה' יום יום תניא נמי הכי [ג] בית שמאי אומרים מחד שביך לשבתיך ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום [ג] א"ר חמא ברבי חנינא הנותן מתנה לחברו אין צריך להודיעו שנאמר [ו] ומשה לא ידע כי קרן עור פניו

מסורת הש"ס עם הוספות

פ) ר"ה ח. סנהדרין יפ: ע"ש, ב) שבת יז, ג) [שם ע"ש] ועי"ש בתוד"ה הנותן, ד) תענית כז, ה) [עי' תוספות לקמן יח: ד"ה אמר רבא], ו) גדרים מט:, ז) ע"ז דף לח., ח) [ע"ז דף ב: ע"ש], ט) עיין תוס' ע"ז לח. ד"ה אלא, י) ע"ז לח., כ) [ועי' תוס' ר"ה ח: ד"ה שהחדש], ל) [ריש שבועות], מ) במדבר כט ו, נ) [וע"ע תוספות עירובין מ. ד"ה זכרון ותוספות ר"ה ח: ד"ה שהחדש ועוד שם בתוספות לט. ד"ה אילימא].

הגהות הב"ח

(פ) גמ' קונין לו מר"ה (ועד יום הכפורים). תפ"מ וי"ב ס"ש ועד ראש השנה[ב]:

הגהות וציונים

פ) כ"ה גם גירסת מהרש"א, ולפי גירסא זו נדצ"ל **קוצבים** לו (ב"ש): **ב)** צ"ל **בכסה** (גלילן): **ג)** חדוש הוא לומר "תניא נמי הכי" לברייתא (רש"ש, עיי"ש): **ד)** סומך **ישראל** עליהם (כ"ה בע"ז, וברש"י כאן): **ה)** [לענשו] (גלילן): **ו)** נוסף ע"פ מהר"ם: **ז)** צ"ל **דבתוספתא** קחשיב (ברכות שמים): **ח)** [ל"ב] (גלילן): **ט)** צ"ל ראש חדש דבמוסף דר"ה כתיב (ב"ש): **י)** צ"ל שני שעיריס **לכפר** וגו' (מראה הכהן): **כ)** כ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש:

תורה אור השלם

א) תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: [תהלים פא, ד]

ב) כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפַּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: [תהלים פא, ה]

ג) רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פַּרְעֹה וְאָכְלוּ אֶת חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פַּרְעֹה עַל כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת אֲדָמָתָם: [בראשית מז, כב]

ד) שָׁוְא וְדֶבֶר כָּזָב הַרְחֵק מִמֶּנִּי רֹאשׁ וְעֹשֶׁר אַל תִּתֶּן לִי הַטְרִיפֵנִי לֶחֶם חֻקִּי: [משלי ל, ח]

ה) בָּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם יַעֲמֹס לָנוּ הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ סֶלָה: [תהלים סח, כ]

ו) וַיְהִי בְּרֶדֶת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ: [שמות לד, כט]

ז) וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: [שמות לא, יג]

ח) בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ: [שמות לא, יז]

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"ז מהל' יו"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע ס"ח סימן תקכז סעיף ד:

ח ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה ו:

ט ה מיי' פ"ז מהל' מלכלות אסורות הלכה טז סמג לאוין קמה טוש"ע י"ד סימן קיג סעיף יב:

י ו מיי' פ"ז מהלכות יו"ט הלכה ד סמג לאוין עה טוש"ע ס"ח סימן תקכ"ז סעיף ה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמרא **מהוצאת שבתות והוצאת** יו"ט. נ"ב עיין במדלג רבה פ' אמור ליט פ' ל' ושם נאמר גם ר"ש. והסמ"ק אלא הזכירו אולי כללו בהוצאת יו"ט דר"ה אינקי מועד כדאיתא בפסחים עז ע"א. ועיין בעטור מ"ש סימן מ"ט ובצ"ו ובצ"ח ומצ"ח שם. ומפרשי אלא הזכירו המדלג הזה לדבריו אולא דמיא הרב"ש ול"ע:

ליקוטי רש"י

בכסה. יום מועד קבוע לך [תהלים פא, ד]. **כי** קרן. לשון קרניס שאסור מנהיגין ומולנו ממין קרן [שמות לד, כט]. **לדעת כי אני ה' מקדשכם.** להודיעם אני כח שאני רולה לקדשם. **מתן שכרה** וכו'. והוא הודיעם [ע"י משה] בעל פה מה שכרה. **שייף ליה משהא.** ישפשפנו בשמן בין עייניו דבר הנראה שתשאלנו אמו מי עשה כן ויאמר לה המינוק פלוני עשה וגם פת נתן לי. **לכשפים.** שתחשדנו שכשפו [שבת י:]. **ווי אבדה נפש.** ויגעם דומם מנוטריקון ווי נפש [תענית כז:]. **מלוחין.** נאכלין כמות שהן ממתח מלגן. **כבא דהרסנא.** טיגן במוריים שומן דגים עם קמח [ע"ז לח.].

רבינו חננאל

כל מזונותיו של אדם של כל השנה קצובין לו מראש השנה חוץ מהוצאת שבתות והוצאת ימים טובים והוצאת בניו לת"ת שאם פיחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו ואמרינן מהאי קרא תקעו בחדש וגו' כי חק לישראל הוא והאי חק מזונות הן כדכתיב הטריפני לחם חקי וכתיב ואכלו את חקם. **שמאי הזקן היה אוכל כל ימיו לכבוד שבת.** הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיו כל מעשיו לשמים ואומר ברוך ה' יום יום. תניא בש"א מחד שבא לשבתא ובה"א ברוך ה' יום יום. **הנותן מתנה לחבירו** מלתא דעבידא לאיגלויי היא וא"צ להודיעו כדכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו ואע"ג דכתיב בשבת לדעת כי אני ה' מקדשכם משמע דהנותן צריך להודיעו משום דמתן שכרה לא עביבא לאיגלויי היא וכל מצוה נתנה בפרהסיא חוץ מן השבת שנתנה בצנעא שנאמר ביני ובין בני ישראל. **ואסיקנא השבת ומתן שכרה אודעינהו** נשמה יתירה לא אודעינהו כדריש לקיש דאמר נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם בע"ש. שנאמר כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי כלומר כל שנבראו בעולם להתענג מהן נשמתן ביום השביעי כלומר שיוף לו מאותו המין. **זו ששנינו ועושה תבשיל מעיו"ט לא שנו אלא תבשיל.** דבעינן מידי דמלפת אבל פת ודייסא לא דלא מלפת דא"ר זירא בבלאי טיפשאי אכלי נהמא בנהמא כלומר הדייסא פת היא. **תני ר' חייא עדשין שבשולי קדרה** סומך עליו משום עירובי תבשילין והוא דאית ביה כזית ושמנונית שע"ג הסכין אם יש בה כזית גודרה וסומך עליה משום עירובי תבשילין. **וכזית שאמרו** בין לאחד בין למאה. **והאי** דתנינן תבשיל זה אפילו שלוק או צלי או מבושל ואפילו קולייס האספנין שנתן עליו חמין מעיו"ט. **ותחלתו וסופו אין לו שיעור.** אוקימנא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה פי' לא יהיה פחות מכזית אבל למעלה כלומר ביותר מכזית אפילו אלף ויותר אין לו שיאמר דיי. ואמרינן דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי נכרים. כלומר מליחתם היא בישולם והנכרי לא בשל כלום כי כבר מבושלין הן